

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2004/116

Karar Sayısı : 2008/74

Karar Günü : 6.3.2008

R.G. Tarih-Sayı :01.07.2008-26923

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Van 2.Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 13.10.1983 günlü, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 116. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...ve sürücüsü tespit edilemeyen.." ile "...tescil plakalarına göre..." ibarelerinin, Anayasa'nın 38. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 47. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca uygulanan idari para cezasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu ibarelerin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun itiraz konusu ibareleri de içeren 116. maddesi şöyledir:

"Tescil plakasına göre tutanak düzenlenmesi:

Madde 116 -Trafığı tehlikeye düşürecek, engel olacak şekilde veya yasaklanmış yerlerde park etmiş araçlara veya trafik kural ve yasaklarına aykırı davranışları belirlenmiş bulunan, karayolları ağırlık kontrol mahallerinde işaret, ışık, ses veya görevlilerin ikazına rağmen tartı sistemine girmeden seyrine devam eden ve **sürücüsü tespit edilemeyen** araçlara **tescil plakalarına göre** ceza veya suç tutanağı düzenlenir.

Para cezasının ödenmesi gerektiği hallerde trafik kaydında araç sahibi olarak görülen kişiye cezayı ödemesi için posta yoluyla tebligat yapılır, bu şekilde tebliğ edilemeyen tutanaklar ilgili tahsil dairesinin ilân asmaya mahsus yerinde liste halinde ilân edilir, ilân tarihini takip eden otuzuncu gün tebligat yapılmış sayılır ve bu cezalar 114 ve 115 inci maddelerde belirtilen şekilde takip ve tahsil olunur.

Bu şekilde uygulanan cezalar için araç sahipleri cezanın tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde yetkili mahkemeye itiraz edebilirler.

İtiraz ödemeyi ve ödeme ile ilgili süreyi durdurur.

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir."

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

Başvuru kararında, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve yedinci fıkralarına dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Fazıl SAĞLAM, A. Necmi ÖZLER ve Serdar ÖZGÜLDÜR' ün katılımlarıyla 6.1.2005 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ibareler, dayanılan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, bir kimsenin yargı organınca suçluluğu kesin olarak belirlenmediği sürece masum sayılacağı, " ceza sorumluluğun şahsiliği" ilkesi gereğince bireyin sadece kendi eyleminden sorumlu olması gerektiği, oysa itiraz konusu kuralda bu ilkeler ters yüz edilerek, kişilerin başlangıçta taşıt aracının eyleminden sorumlu tutulduğu, taşıt aracı sahibi olmak suçluluğun karinesi sayılarak, kişilerin suçsuzluğunu kanıtlama yükümlülüğü altına sokulduğu, bu nedenle itiraz konusu ibarelerin Anayasa'nın 38. maddesinin dört ve yedinci fıkralarına aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 116. maddesi, trafik kural ve yasaklarına aykırı davranışları belirlenen ancak sürücüsü tespit edilemeyen araçlara, trafik zabıtasınca tescil plakasına göre ceza veya suç tutanağı düzenleme olanağı tanıyan bir kuraldır. Maddenin birinci fıkrasında,

a) Trafiği tehlikeye düşürecek, engel olacak şekilde veya yasaklanmış yerlerde park edilen,

b) Trafik kural ve yasaklarına aykırı davranışları belirlenmiş bulunan ve sürücüsü tespit edilemeyen araçlara

Trafik zabıtası, trafik zabıtasının bulunmadığı yerlerde polis ve Jandarma Genel Komutanlığının görevlendirdiği personeli tarafından;

c) Ayrıca, karayolları ağırlık kontrol mahallerinde işaret, ışık, ses veya görevlilerin işaretlerine rağmen tartı sistemine girmeden seyrine devam eden ve sürücüsü tespit edilemeyen araçlara Karayolları Genel Müdürlüğünün yetkili personeli tarafından,

Tescil plakasına göre tutanak düzenleneceği öngörülmüştür.

Aynı maddenin üçüncü fıkrasında araç sahiplerine, düzenlenen tutanaklara itiraz etme olanağı tanınmış, süresinde yapılan bir itirazı mahkemenin hangi usule göre inceleyip karara bağlayacağı konusu ise 5326 sayılı Kabahatler Yasası'nın 28. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında, "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" denilerek suçsuzluk karanesi, yedinci fıkrasında ise "Ceza sorumluluğu şahsidir" denilerek, herkesin kendi eyleminden sorumlu tutulacağı, başkalarının suç oluşturan eylemlerinden dolayı kimsenin cezalandırılmayacağı ilkeleri kabul edilmiştir.

Suçsuzluk karanesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade eder.

2918 sayılı Yasa'nın 116. maddesinin birinci fıkrasında sayılan ihlaller nedeniyle, **sürücüsü tespit edilemeyen** araçlara **tescil plakalarına göre** ceza veya suç tutanağı düzenlenmesi, bir trafik kuralının ihlal edildiğine dair suç isnadı niteliğinde olup suçsuzluk karanesine aykırılık taşımamaktadır.

Suçsuzluk karanesi kapsamında yer alan ve iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı da Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasının bireylere sağladığı anayasal bir güvencedir. Madde gerekçesinde de bu konu açıkça ifade edilmiştir. Ancak genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece, savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiili varsayımların olduğu durumlarda ispat yükünün yön değiştirmesi, masumiyet karanesine aykırılık taşımaz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de birçok kararında ispat külfetini tersine çeviren hukuki veya fiili karinelerin kabulünü Sözleşme'nin 6. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı bulmamıştır.

Cezaların kişiselliği kuralı gereğince bir kişi, sadece kendisine ait kusurlu fiilinden sorumlu tutulabilir. Bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılması veya bir eylemin asli veya feri faili olmadan o eylemden sorumlu tutulması, Anayasa'nın 38. maddesinin yedinci fıkrası gereğince olanaklı değildir.

116. maddedeki sorumluluk, iradi ve kusurlu olan sürücünün eylemine dayanmaktadır. Ancak sürücünün kimliğinin belirlenmesinde, 116. maddede sayılan ihlallerin niteliğinden kaynaklanan güçlükler bulunduğundan, trafik ihlaline ilişkin tutanak, aracın tescil plakasına göre düzenlenmektedir.

Ayrıca kural ihlali yapan ve sürücüsü tespit edilemeyen araçların, trafik zabıtası tarafından saptanabilecek plâkasından başka ayırt edici bir özelliğinin bulunmadığı, ancak plâka ile de araç sahibine ulaşılabileceği açıktır.

Dolayısıyla Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen düzenlemenin, gelişen, büyüyen, çeşitlenen ve çoğalan trafik sorunlarını zamanında ve etkin bir biçimde denetleyebilmek ve toplum hâlinde yaşamının güvenli bir biçimde sürdürülebilmesi amacıyla, demokratik toplumda zorunlu olarak getirilen uygulamalar olduğu kabul edilmelidir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu ibareler, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve yedinci fıkralarına aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Mehmet ERTEN, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI- SONUÇ

13.10.1983 günlü, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 116. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "... ve sürücüsü tespit edilemeyen ..." ve "... tescil plakalarına göre ..." ibarelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Mehmet ERTEN, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 6.3.2008 gününde karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Üye

Haşim KILIÇ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Sacit ADALI

Üye

Üye

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Ahmet AKYALÇIN

Mehmet ERTEN

Üye

Üye

Üye

A. Necmi ÖZLER

Serdar ÖZGÜLDÜR

Şevket APALAK

Üye

Üye

Serruh KALELİ

Zehra Ayla PERKTAŞ

KARŞIOY

Karayolları Trafik Kanunu'nun iptali istenen ibarelerin de bulunduğu 116. maddesi, trafiği tehlikeye düşürecek, engel olacak şekilde veya yasaklanmış yerlerde park etmiş araçlara veya trafik kural ve yasaklarına aykırı davranışları belirlenmiş bulunan, karayolları ağırlık kontrol mahallerinde işaret, ışık, ses veya görevlilerin ikazına rağmen tartı sistemine girmeden seyrine devam eden ve **sürücüsü tespit edilemeyen** araçlara **tescil plakalarına göre** ceza veya suç tutanağı düzenleneceğini öngörmektedir.

Tescil plakalarına göre ceza veya suç tutanağı düzenlemek suretiyle tayin edilen idari para cezasının, Anayasanın 38. maddesinde öngörülen suç ve ceza olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Bu durum, uygunluk denetiminin Anayasa'nın 38. maddesindeki suç ve cezaya ilişkin kurallar esas alınmak ve ceza hukukunun temel ilkeleri gözetilmek suretiyle yapılmasını gerektirmektedir.

Cezalandırma Devlete özgü bir hak ve yetkidir. Bunun sınırları ise Anayasa'da gösterilmiştir. Bunlardan bir kısmı *"Kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz", "Cezalar ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur", "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz", "Ceza sorumluluğu şahsidir"* biçimindeki kurallardır. Anayasa'da gösterilen bu kurallar ile ceza hukukunun genel ilkeleri korunmak şartıyla suç ve suçluyla mücadele için izlenen ceza siyasetini gerçekleştirebilmek amacıyla ihtiyaç duyulan suç tipini ve yaptırımlarını saptamak yasa koyucunun takdirindedir.

Ceza hukukunda, eylemle sonuç arasında bulunması gereken illiyet bağı, suçun oluşması için aranan unsurlardan birisidir. Bu unsur ise dayanağını Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinden almaktadır.

Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen ibarelerde ise sürücüsü tespit edilemeyen araçların sahiplerinin suça hangi eylemleri ile katıldıkları, yani illiyet bağının ne suretle gerçekleştiği belirtilmeden tescil plakalarına ceza ve suç tutanağı düzenleneceği öngörülerek, tescil plakası sahibine idari para cezası verilmektedir. Araç sürücüsü ile tescil plakası sahiplerinin her zaman aynı kişi olmayabileceği gözetildiğinde, araç sürücüsünün eyleminden dolayı illiyet bağı kurulmadan tescil plakası sahibi sorumlu tutularak cezaların şahsiliği ilkesi ihlal edilmektedir. Anayasa ve ceza hukukunun genel ilkeleri, kişilere ceza verilebilmesini yasada belirtilen hukuka aykırı eylemin o kişi tarafından gerçekleştirilmiş olduğunun da kanıtlanmasını zorunlu kılmaktadır. İptali istenilen ibarelerde, tescil plakası sahiplerinin hangi eylemleri suç sayıldığı için başkasının eyleminden sorumlu tutulduğu gösterilmediği gibi, mülkiyet hakkının bir gereği olan araç tescil plakası sahibi olma ile suç arasında illiyet bağının ne suretle oluştuğu da belirtilmemiştir.

Bu nedenle söz konusu ibareler, Anayasa'nın 38. maddesinde belirtilen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırıdır.

İptali gerekir.

Üye

Mehmet ERTEN

Üye

Zehra Ayla PERKTAŞ

AZLIK OYU

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 116. maddesinin birinci fıkrasında "Trafığı tehlikeye düşürecek, engel olacak şekilde veya yasaklanmış yerlerde park etmiş araçlara veya trafik kural ve yasaklarına aykırı davranışları belirlenmiş bulunan, karayolları ağırlık kontrol mahallerinde işaret, ışık, ses veya görevlilerin ikazına rağmen tartı sistemine girmeden seyrine devam eden ve sürücüsü tespit edilemeyen araçlara tescil plakalarına göre ceza veya suç tutanağı düzenlenir" kuralı yer almaktadır. Yerel mahkeme "ve sürücüsü tespit edilemeyen" ve "tescil plakalarına göre" anlatımlarının Anayasa'ya aykırılıkları nedeniyle iptalini istemektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde tanımlanan hukuk devletinin öğelerinden biri de yasaların açık ve belirgin olmasıdır. Suç ve Cezalara ilişkin esasların düzenlendiği 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.", yedinci fıkrasında "Ceza sorumluluğu şahsidir." kuralları yer almıştır.

İptali istenilen kurallarla bireye ilişkin suç yükleme, savunma, yargılama gibi ceza hukukuyla ilgili genel ilkeler ve "masumiyet" karineleri gözönünde tutulmadan, suç işleyen kişi belirlenmeden tescil plakalarına göre "ceza veya suç" tutanağı düzenlenmektedir. Oysa ceza hukukuna ilişkin temel ilkeler gerçek suçlunun belirlenmesi ve cezalandırmanın suçu izleyen süreçte yapılmasını gerektirir. Tescil plâkasıyla yetinilmesi, plaka saptamada göz aldanmalarına ve böylece suçla ilgisiz cezaların ortaya çıkmasına neden olabilir. Cezayla ilgili kurallarda suçlamaların somutlukla belirlenmesi, ayrıntılı teknik verilerle donatılmış ilkelerin varlığını zorunlu kılar.

Bu bakımdan, somutluk ve belirginlik içermeyen kural bu yönüyle Anayasa'nın 2. maddesine; gerçek suçlunun ortaya çıkmasını önleyici niteliği ile herhangi bir yargılama ve soruşturma olanağı vermeden öncelikle ceza tutanağını öngörülmesine neden yapısı Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Üye

Şevket APALAK

KARŞIOY

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 116. maddesinde yazılı fiiller nedeniyle sürücüsü tespit edilemeyen araçlara tescil plakalarına göre ceza tutanağının düzenleneceğine dair ve ancak Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve yedinci fıkralarına aykırılığı nedeniyle iptali istenen ibareler konusunda; Mahkemenin çoğunluk görüşünce, trafik sorununu etkin çözmek için zorunlu bir uygulama olduğu, genel bir anlayış kapsamında varsayımsal fiili durumun bir suç isnadı olabileceği, bu nedenle ispat yükünün yön değiştirmesinin suçsuzluk karinesine aykırılık getirmiş sayılamayacağı, araçların eyleminden söz edilemeyeceği ve ancak araç üzerinden sahibine ulaşılacağı ve bu şekilde cezaların kişiselliğinin de ihlal edilmeyeceği sonucuna ulaşmış olduğu görülmektedir.

Trafik zabıtasınca tutulan trafik tutanağı, 2918 sayılı Kanun'un 116. maddesinde yazılı ihlallerin yapıldığına ilişkin bir tespit ve hukuki bir karine niteliğindedir.

Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan normatif düzenleme bir karine olup hakkında isnatta bulunulan hakkında adil bir yargılanma sonunda suçlu olduğuna dair hüküm tesisine kadar masum sayılması gerektiğini ifade eder.

Suç isnadı ile karşısındaki masumluk karinesi ceza yargılama hukuku prensibi olan silahların eşitliğine uygun, dengeli, adil bir karşılama biçimi ve ilkesidir.

İsnat ve masumluk ilkelerinden adalet adına ayrılıp birinin diğerine üstünlük ve sonuca etkili, denge bozucu ağırlık sağlaması o ilkenin varlığı ile değil, ilkeleri bir olayda karşılaştırmaya sebep olan savın iddia ötesi, ispatı ile mümkündür.

Trafik cezası gibi idari para cezaları; pratik usulde yetkili idari ajan tarafından idarenin görev alanına giren hizmetleri gereken, etkili ve zamanında yerine getirmesi düşüncesi ile kolayca karar altına alınabilen idari bir yaptırım türü olup uygulamasının genel kapsamı, caydırıcılık ve uygulamaların ciddiye alınmış olması gerekliliği, yasağı bozan bir fiilin cezasız kalmaması gibi nedenler, cezaya itiraz ve yargı süreci gibi koşulları dikkate alındığında bir ceza hukuku disiplini içinde kaldığı tartışmasızdır.

Ancak ceza hukukunda cezaya hükmedilebilmesi için basit ve makul şüphe ötesinde suçun ispatlanması gerekli ve beklenen zorunlu haldir.

İptali istenilen düzenlemeye göre "sürücüsü tespit edilemeyen" gibi soyut bir kavrama, yani tespit etmek konusundaki hiçbir kamusal çaba ya da ispat yönünden belge, bilgi ve delil ihtiva etmeyen bir iddiacı kimliğindeki kişinin varsayımsal fikrine dayanak yapılan trafik tutanağı, nesnel bir vakıa-delil haline gelmekte ve kural'a göre masumluk karinesinin üzerine çıkarak, iddianın ispatından öte iddianın yokluğunu ispat külfetini ceza hukuku temel ilkelerine aykırı bir şekilde araç ruhsat sahibine yüklemektedir.

Yokluğun ispatı beklenen ve varsayılan hukuki bir prensip olmayıp tartışılmasını hukuka uygun bulmuyoruz.

Viyana 14. Uluslararası Ceza Kongresi kararlarında ceza hukuku temel ilkelerinin idari yaptırımlar alanında da kabul edilmesi gerektiği dile getirilmiş, ihlalin her türlü şüpheden arınmış olarak ispat edilmesinin aranması gerektiği, bireyin ispat araçları hakkında bilgi sahibi olma ve delil getirme olanağı olması gerektiği haklı bir biçimde ifade edilmiştir.

Kendisini suçlayan belge düzeninde salt ihlalin varlığına değinerek sanılan cezaya karşı eşit silahla yarışamayan, kendini savunamayanın adil yargılandığı düşünülemez.

Ceza yargılaması aksine idari yaptırım kararlarının bir ön yargılama-soruşturma aşamasının bulunmaması ancak konu ve ihlal edilen düzene çözümde bu bir demokratik yoldur diyerek iptali istenilen düzenlemede Anayasa'ya aykırılık bulmamak fikrine katılma olanağı yoktur.

Herkesin bildiği üzere, bu normatif düzenlemenin hukuka aykırı olmadığı, kamunun bir sorunsalını çözmeye uygun hukuk kriterler ve ilkeleri taşıdığına inanılıyorsa idi, bugün hız sınır ihlali yapan araçların kamera ile takibi ya da fotoğrafının çekilip adresine gönderilmesi işlemine de gerek duyulmaması GEREKİRDİ.

Kamu yöneticisi ya da yasakoyucu da olayın farkındadır ki bu ve benzeri tedbirlere başvurmak zorunluluğunu hissetmiş, iddiasını hukukiliği en az tartışılacak belge ve delil düzenine dayandırarak, iddia karşısında savunma durumunda kalanın haklarını kullanmasına olanak verecek düzenlemeler getirebilmektedir.

Trafik zabıtasına bizzat düzenlediği tutanağa, hem iddia, hem delil, belge, tanık, keşif vb. tüm ceza yargısı beklentilerini karşılar nitelikli bir içerik ve değer tanınmakta ancak aleyhine tutanak düzenlen plaka nosundan yola çıkılarak oto plakası tescilli hak sahibi, cezanın sorumlusu, itiraz ederse davada ispat külfetinin yükümlüsü olmaktadır.

Tescil plakası ile araç sahibi arasında bağ kuran iptali istenen kural düzenleme, kamu hizmetinin yaptırım boyutunun yerine getirilmesi için ceza ilkelerini ve sosyal devlet olma yükümlülüklerini unutarak, tespit ettiği yolu hukuki saymaktadır.

Elbette, ihlal bir sürücü tarafından yapılmakta ve yapılırken de araç olarak kullanılan vasıta ve ayırt edici özelliğinden tescil plakası varsayılmaktadır. Ancak bu vasıtanın (ihlalde araç olarak kullanılan) ruhsat hak sahibinin de suçlu, sanık olduğunu varsaymaya mutlak olanak vermez, yargılama süreci gerektirir. Her tescilli plaka hak sahibinin cezalandırılabilmesi için otoyu kullandığını varsaymak iyiniyetli yaklaşımı olarak değerlendirilmeli, ancak gerçek olmama ihtimali yani şüphe de unutulmamalıdır.

Anayasa'nın 38. maddesinin yedinci fıkrasında cezalar; idari para, disiplin ve idari para ceza uygulanan diğer yaptırımlar olarak ayırt edilmemiştir. O halde her türlü cezada cezanın kanuniliği ve şahsiliği ilkesinin geçerli olduğu ve uygulanacağı bir vakıadır.

Anayasa Mahkemesi kararlarında; disiplin suç ve cezalarını dahi Anayasa'nın hak arama hürriyeti başlıklı 36. maddesi kapsamında mütalaa etmiş olduğunda göre, Anayasa'nın 38. maddesindeki cezaya uygulanacak ilkeler idari suç ve cezalar içinde uygulanacaktır.

Bu ilkelerin aranmaması sonucunu getiren çoğunluk görüşüne katılamamıştır.

Üye

Serruh KALELİ